

DETEKTORGUIDEN

DR

Indholdsfortegnelse

Statistik/Metode

Kvantitativ metode	3
Stikprøve	4
Spørgeskemaer	4
Statistisk usikkerhed	5
Kausalitet	5
Repræsentativitet	6
Generaliserbarhed	6

Kildekritik

Ekspertter	7
Politikere	8
Interesseorganisationer	8
Sociale medier	9
Cases	9
Medier	9
Databaser	10

Klassiske fejl

Cherry picking	11
Æbler og pærer	11
Kopi-journalistik	11
Relative vs. absolutte sammenligninger	12
Inflation	12
"Verdens bedste"	13
Skøn og prognoser	13
Udødelighedsfordelen	14
Selvrapportering	14

Retorik

Papegøje	15
Glat ål	15
Pitbull	16
Stråmand	16

4 3 2 1

STATISTIK

Statistik/Metode

Hvad skal man være opmærksom på, når man bliver præsenteret for en undersøgelse? Når man laver undersøgelser, træffer man altid en række valg. Hvad er det, man vil finde ud af med undersøgelsen, og hvordan vil man undersøge det? En af metoderne til at undersøge verden, er ved hjælp af statistik og store mængder data. Statistik og metode er komplekst og kan være svært at holde styr på. Detektor har her samlet og forklaret nogle af de vigtigste begreber, som vi arbejder med i vores hverdag. Under hvert begreb finder du klip fra tidligere Detektor-udsendelser, som kan gøre begreberne nemmere at forstå.

Kvantitativ metode

Der findes forskellige metoder til, hvordan man kan lave en undersøgelse. Nogle mener, det giver mest mening at lave dybdegående interviews med få personer (kvalitativ metode), mens andre mener, det er bedre at spørge mange personer, hvor man bruger tal til at beskrive forskelle og ligheder i samfundet (kvantitativ metode). Hvilken metode, man vælger at bruge, afhænger af, hvad det er, man vil undersøge. Hvis man for eksempel vil vide, hvilket parti danskerne stemmer på til næste valg, så giver det god mening at gøre brug af den kvantitative metode, hvor man som hovedregel spørger mindst 1.000 personer i en meningsmåling. Den kvantitative metode bliver ofte forbundet med tal og data - og det kan også være en god tommelfingerregel, at når undersøgelsen bygger på tal og har spurgt mange personer, så er det den kvantitative metode, der bliver brugt.

Se klippet:

Kvantitative undersøgelser

DR har lavet en kvantitativ undersøgelse, som bl.a. undersøger, hvor populær DR2 er. Indslaget viser, hvor nemt det egentligt er at manipulere med tal og statistik.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a2a45a11f9f11043aaa53>

Stikprøve

Når man laver en undersøgelse, spørger man sjældent alle dem, man egentlig ønsker at sige noget om. Så når du for eksempel hører en meningsmåling op til et valg, så har analyseinstituttet ikke spurgt alle stemmeberettigede danskere (populationen), men derimod kun en gruppe af de stemmeberettigede danskere (stikprøven). Man gør det på den måde, fordi det ofte er for dyrt og tidskrævende at spørge alle. Derfor udvælger man en gruppe - man laver en stikprøve - der skal give et billede af, hvordan resten af befolkningen stemmer. Inden for den kvantitative metode er der en tommelfingerregel om, at en stikprøve på 1.000 personer er et passende antal respondenter. Det gør, at den statistiske usikkerhed bliver lavere og er på cirka +/- 2-3 procent. Når man udvælger en stikprøve, er det vigtigt, at den man spørger ligner resten af gruppen, altså at stikprøven er repræsentativ.

Se klippet:

Stikprøver

Man kunne læse i Jyllands-Posten, at muslimer går mere og mere op i bøn, tørklæder og koranen. Men Detektor så nærmere på undersøgelsen bag historien og fandt ud af, at der problemer med den måde, de havde lavet stikprøven på.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a2a456187a41284c5fc2a>

Spørgeskemaer

Når man laver undersøgelser, bliver der ofte brugt spørgeskemaer som data. Det er en forholdsvis nem og billig måde at få information på. Der er bare en række forhold, man skal være opmærksom på. Vi kan ubevidst blive påvirket af faktorer, og det kan være med til at påvirke resultatet af undersøgelsen, som spørgeskemaet er en del af. Man kan også påvirke et spørgeskemas resultat på forskellige måder. Det kan man blandt andet ved at spørge på en bestemt måde, kalde spørgeskemaet noget bestemt eller ved at sætte rækkefølgen op på en bestemt måde. Et eksempel på, at rækkefølgen af spørgsmålene kan have stor indflydelse på resultaterne er følgende to spørgsmål: "Skal amerikanske journalister have fri adgang til Rusland?" og "Skal kommunistiske journalister have fri adgang til USA". Hvis man har svaret ja, til det første spørgsmål, vil man have større sandsynlighed for også at svare ja til det næste. Hvis man derimod bytter om på spørgsmålenes rækkefølge, svarer man i mindre grad det samme på det to spørgsmål.

Se klippet:

Spørgeskemaer

Detektor har set nærmere på en historie om, at 92 procent af dem, der bruger tolke, oplever problemer med tolkene.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577cd83ea11f9f12d8f08f7c>

Statistisk usikkerhed

Statistisk usikkerhed siger noget om, hvor tilfældige resultaterne er. Statistisk usikkerhed opstår, fordi man ikke spørger alle dem, man gerne vil sige noget om i sin undersøgelse (populationen). Jo færre man spørger i undersøgelsen, jo større er den statistiske usikkerhed. Det er den, fordi sandsynligheden for, at man tilfældigvis kommer til at spørge nogle, der i gennemsnit ikke ligner populationen, er større, når stikprøven er mindre. Man kan beregne den statistiske usikkerhed ved hjælp af matematik. Når man spørger 1.000 personer, er den statistiske usikkerhed +/- 2-3 procent. Kun hvis en forskel er større end den statistiske usikkerhed, kan man være sikker på, at der rent faktisk er en forskel i resultaterne. Når forskellen er større end den statistiske usikkerhed, kaldes forskellen statistisk signifikant.

Se klippet:

Statistisk usikkerhed og generaliserbarhed

DR2 bruger i et program om cuttere en undersøgelse med stor statistisk usikkerhed for gruppen af unge. Detektor undersøgte bl.a., hvad den statistiske usikkerhed i undersøgelsen har af konsekvenser for, hvad man kan bruge undersøgelsen til at konkludere.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a38896187a41284c5fcc8>

Kausalitet

Kausalitet er, når en hændelse (A) fører til en anden hændelse (B). Sammenhængen mellem de to må således ikke alene være et resultat af en tredje hændelse (C). Det kaldes også en årsagssammenhæng. Hvis sammenhængen mellem A og B skyldes påvirkning af C, er der ikke tale om kausalitet, men det man kalder en spuriøs eller tilfældig sammenhæng. For eksempel er der en sammenhæng mellem, hvor mange is der bliver solgt (A), og hvor mange drukneulykker der er (B). Men det betyder ikke, at antallet af solgte is påvirker antallet af drukneulykker. Antallet af solgte is og drukneulykker stiger nemlig begge, når solen skinner (C). Så her er der altså ikke tale om en årsagssammenhæng eller kausalitet - men derimod en tilfældig sammenhæng.

Se klippet:

Kausalitet

Foreningen Mod Sommertid hævder at 30 personer i Sverige hvert år dør som følge af sommertid. Det har Detektor set nærmere på, for er der virkelig en kausal sammenhæng mellem skift til sommertid og stigende antal dødsfald?

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a3889a11f9f11043aaa83>

Læs artiklen:

Faktatjek: Giver flere kvinder i topledelsen større profit?

Der er en sammenhæng, mellem hvor mange kvinder virksomheder har i topledelsen, og hvor mange penge virksomheder tjener. Sådan lød det i flere medier, men der er problemer med kausaliteten:

LINK TIL ARTIKEL:

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/faktatjek-giver-flere-kvinder-i-topledelsen-stoerre-profit>

Repræsentativitet

Det er vigtigt, at deltagerne i en undersøgelse ligner den gruppe, som undersøgelsen ønsker at sige noget om (populationen). Hvis man for eksempel laver en meningsmåling forud for et valg, er det vigtigt, at de personer, der er med i undersøgelsen ligner hele den stemmeberettigede del af befolkningen. Hvis man har ringet rundt en formiddag til 1.000 fastnettelefoner, er der risiko for, at pensionister kommer til at fylde mere i meningsmålingen, end de gør i den stemmeberettigede del af befolkning. Hvis 15 procent af befolkningen er pensionister, skal man også forsøge at ramme en stikprøve, hvor 15 procent af de adspurgte er pensionister. Det samme gælder for de øvrige aldersgrupper, køn, uddannelse, geografi osv. Den bedste måde at opnå repræsentativitet på er at trække tilfældige CPR-numre. Det er derfor, man nogle gange får et brev fra Danmarks Statistik, hvor man bliver inviteret til at deltage undersøgelser.

Se klippet:

Repræsentativitet

Detektor har lavet et indslag om meningsmålinger, som kan hjælpe med at forstå, hvorfor det er vigtigt at spørge en repræsentativ gruppe af dem, man undersøger.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a3afe6187a41284c5fcea>

Generaliserbarhed

Generaliserbarhed handler om, i hvilket omfang man kan bruge undersøgelsen til at sige noget om, det man ikke har undersøgt. En undersøgelses generaliserbarhed afhænger blandt andet af, hvordan man har lavet undersøgelsen, og hvem man har spurgt. Eksempelvis kan man have en spørgeskemaundersøgelse, der har spurgt en gruppe af handelsskoleelever om, hvor mange der arbejder ved siden af skolen. Den undersøgelse kan man ikke nødvendigvis bruge til at sige noget om gymnasieelever, 'ungdommen' helt generelt eller alle danskere.

Generaliserbarhed kan minde lidt om repræsentativitet. Men mens repræsentativitet handler om, hvor meget den gruppe, der har svaret på spørgeskemaerne ligner resten af handelsskoleeleverne (f.eks. i forhold til alder, køn, bopæl), så handler generaliserbarhed om, hvad man ellers kan bruge undersøgelsen til.

Se klippet:

Statistisk usikkerhed og generaliserbarhed

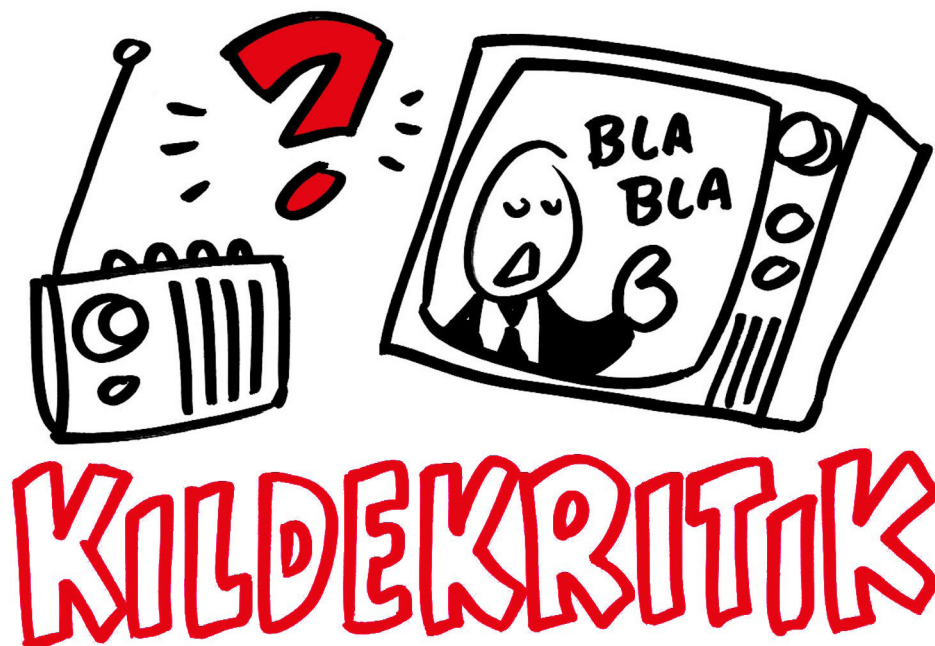
DR2 bruger i et program om unge cuttere en undersøgelse af gymnasieelever til at generalisere til alle danske unge - det kan man bare ikke.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a38896187a41284c5fcc8>

Kildekritik

Vi bliver bombarderet med tal og fakta fra nyhedsmedierne og på de sociale medier. Når man hører en historie, kan det derfor være en rigtig god idé

at spørge sig selv: "Hvem er det, der har sagt det?" og "hvor ved de det fra?". Nogle personer og organisationer kan nemlig have en interesse i at sprede et bestemt budskab - og tal kan være nemme at manipulere. Derfor er det vigtigt, at være kritisk over for kilder. I de næste afsnit guider Detektor dig til, hvad du skal være opmærksom på, når du får informationer fra specifikke kilder.

Ekspert

En ekspert kan på papiret se kompetent ud. Men det er vigtigt at stille spørgsmålene: Hvad har eksperten forsket i - en ekspert i rumvidenskab er for eksempel ikke ekspert i politik. Hvilken type ekspert er der tale om - at være ekspert, er ikke en beskyttet titel, så både en landmand og en jordbrugsforsker kan begge blive kaldt en ekspert i landbrug i medierne. Landmanden og forskeren har vidt forskellige udgangspunkter for at udtale

sig, og det er vigtigt at have for øje. Derudover er det ikke altid, at eksperter selv har forsket i det, de udtaler sig om. Derfor skal man også spørge sig selv: Hvor ved eksperten det fra, og er det noget, vedkommende tror eller ved?

Se klippet:

Ekspertter

Detektor har lavet et indslag om eksperter. Her kan du se nogle af de forskellige typer af eksperter, og hvad man skal være opmærksom på, når eksperter udtaler sig.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a3afe6187a41284c5fce8>

Politikere

Politikere har oftest en agenda, når de udtaler sig. De vil gerne have opbakning til netop deres politik. Derfor skal du være ekstra kritisk overfor politikeres påstande. De deltager også i mange debatter, hvor der ikke er meget tid at tale i. Det øger risikoen for at snuble i fakta og være upræcis. Når nogle politikere udtaler sig, er det desuden ikke altid helt klart, om det de siger, er noget de ved fra forskning, eller om det er noget, de tror eller mener – og der er stor forskel. Detektors motto er nemlig, at alle har ret til sin egen holdning, men ikke sine egne fakta.

Se klippet:

Politikere

Detektor har undersøgt en påstand om, at 86 % af danskerne har prøvet at ryge hash. Påstanden blev sagt af en politiker, som godt vidste, at det ikke passede.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaab5>

Interesseorganisationer

Interesseorganisationer arbejder for bestemte og specifikke interesser. Interesseorganisationer kan for eksempel være Dansk Arbejdsgiverforening, Kræftens Bekæmpelse og Danske Gymnasieelevers Sammenslutning. Disse organisationer har alle medlemmer, hvis interesser de skal varetage. Organisationer har derfor en klar interesse, som de ofte prøver at få ud til offentligheden gennem tal og fakta. Journalister vil nemlig gerne have tal og undersøgelser, når de skal lave nyheder, så det fodrer organisationerne dem med.

Se klippet:

Interesseorganisationer

Detektor har set nærmere på nogle tal fra interesseorganisationen Dansk Arbejdsgiverforening, der skulle påvise, at den danske stat kan spare 60 mia. kroner på sociale ydelser. Dansk Arbejdsgiverforening har sammenlignet tal mellem Danmark og Sverige, men noget tyder på, at tallene ikke kan sammenlignes.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaab6>

Sociale medier

De sociale medier – såsom Facebook, Twitter, Reddit og Instagram – har gjort det nemt for alle, at dele alle mulige påstande og "fakta". Dermed ikke sagt, at alt du læser på de sociale medier, er forkert, men vent med at lade dig forarge eller inspirere af en opdatering, til du har fundet ud af, om der reelt er noget i historien.

Se klippet:

Sociale medier

60.000 mennesker delte artikler fra Ekstra Bladet og BT om, at man kan skifte broccoli ud med popcorn. Men var der styr på fakta? Og hvad sker der med vores sundhedsopfattelse, når så mange mennesker deler tvivlsomme historier?

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaab7>

Cases

Når journalister fortæller historier, kan de godt lide at bruge eksempler fra virkeligheden. Men alt afhængigt af, hvilke cases der bliver valgt, kan brugen af cases være med til at forsimple og forvrænge fakta. Det kan være, at der bliver valgt en case, der tegner et billede, der er meget værre, end problemet er i virkeligheden. Samtidig bruges cases også i undersøgelser. Men en case er ikke altid repræsentativ.

Se klippet:

Cases

Detektor har set nærmere på en historie, hvor Dansk Industri undersøger, hvor meget de danske kommuner kan spare på, at lade private virksomheder varetage nogle af kommunens opgaver. Her udvælger Dansk Industri nogle bestemte cases, der har store konsekvenser for deres undersøgelse.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a53386187a41284c5fd71>

Medier

Når du for eksempel i TV Avisen hører en nyhed om en ny tendens i samfundet, er det ikke nødvendigvis rigtigt. De mest troværdige medier kan begå fejl – også Detektor kan begå fejl. Mange medier viderebringer nemlig nyheder, som de har fået fra andre medier eller nyhedsbureauer, uden selv at tjekke påstanden, eller selv gå til kilden – altså kopijournalistik. Dermed kan der hurtigt blive delt nyheder, der ikke er sande.

Se klippet:

Medier

Detektor forklarer, hvordan medierne genanvender sine egne informationer til at fortælle opsigtsvækkende historier. Her er et eksempel på, at medie billedet bliver forvrænget i dækning af krige konsekvenser.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaabd>

Databaser

Undersøgelser bygger altid på en eller anden form for data. Det kan være en spørgeskemaundersøgelse, en rundringning til politikere, registerdata fra Danmarks Statistik, tal fra OECD osv. Man kan have en tendens til at tro, at når tallene kommer fra for eksempel Danmarks Statistik "så må tallene vel være rigtige". Men man kan bruge, tolke og sammenligne tal på mange forskellige måder, så selvom tallene måske er rigtige nok, kan de godt være tolket forkert af dem, der bringer nyheden.

Se klippet:

Databaser

Detektor har set nærmere på et program fra DR1, som bruger tal fra Danmarks Statistik til at beskrive uligheden mellem to grupper mennesker – de rigeste og de fattigste. De bruger tal fra Danmarks Statistik. Tallene fra Danmarks Statistik er sådan set rigtige nok, de kan bare ikke bruges til at vise det, som DR1 ønsker at vise.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaabf>

Klassiske fejl

Når man skal formidle tal og fakta, er der en række forhold, man skal være opmærksom på. Tal og statistik kan være nemt at manipulere, så man kan fremstille og sammenligne tal, så det kommer til at fremstå på en bestemt og måske ikke retvisende måde. I de næste afsnit har Detektor beskrevet nogle af de fejl, som du skal være opmærksom på, når du bliver præsenteret for en undersøgelse i nyhederne eller andre steder.

Cherry picking

Cherry picking er, når man bruger nogle tal til at beskrive en tendens eller udvikling, som ikke giver et dækkende billede. Tal og statistikker er nemlig taknemmelige på mange forskellige måder. Man kan vælge bestemte årstal til at beskrive en udvikling. Alt afhængigt af, hvilke tal og hvilke årstal man vælger, vil man kunne finde forskellige udviklinger og tendenser.

Se klippet:

Cherry picking

Detektor har tjekket en politiker, der har valgt at bruge nogle tal i sin argumentation, som ikke giver et dækkende billede af ungdomsarbejdsløsheden i Danmark.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a3a11f9f174076eef9>

Se klippet:

Metode: Cherry Picking

Cherry picking er et kneb, man kan bruge, hvis man vil fremme et særligt budskab. (Detektor til DR Undervisning, 20.03.2015).

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:550fe692a11f9f026023aedd>

Æbler og pærer

Nogle gange bliver tal, der ikke er sammenlignelige alligevel sammenlignet. Det kan være med til at forvrænge fakta. For eksempel er det vigtigt, at man opgør begge tal på den samme måde, når man skal sammenligne andelen af fattige i forskellige lande.

Se klippet:

Databaser

Detektor har set nærmere på et program fra DR1, hvor de sammenligner indkomster efter skat med en indkomst før skat. Det har en stor konsekvens for, hvordan forskellen mellem rig og fattig kommer til at se ud. DR1 får nemlig forskellen til at se større ud, end den rent faktisk er.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577a40dfa11f9f11043aaabf>

Se klippet:

Metode: sammenligninger

Kan man sammenligne æbler med pærer? Sammenligninger sætter tingene i perspektiv, men det, man holder op imod hinanden, skal være sammenligneligt. (Detektor til DR Undervisning, 20.03.2015).

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:550fd4d7a11f9f026023ae30>

Kopi-journalistik

Journalister kopierer historier fra hinanden. Man ser og hører ofte medier henviser til historier, som andre medier har lavet. Når de bruger hinandens historier, så har de i mange tilfælde ikke selv talt med de pågældende

kilder, eller tjekket om fakta i historien er helt korrekt. På den måde kan historier hurtigt sprede sig – også selvom de er smækfyldt med fejl i fakta. Det er derfor ikke nødvendigvis noget kvalitetsstempel, at mange medier har bragt den samme historie.

Se klippet:

Kopi-journalistik

Detektor har undersøgt en historie, som flittigt blev delt i den danske presse som fakta. Den libanesiske minister siger, at 2 ud af 100 flygtninge er IS krigere, men det viste sig, at historien byggede på en libanesiske uddannelsesministers mavefornemmelse.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a36187a4095c7049e7>

Relative vs. absolutte sammenligninger

Der findes både relative og absolutte sammenligninger. Ofte giver det ikke mening at lave absolutte sammenligninger. Et eksempel på en absolut sammenligning er, hvis man ser på forskellen mellem, hvor meget Kina og Danmark tjener. Et mål, der ofte bliver brugt til det, er BNP. Kina er et meget større land end Danmark, de har mange flere virksomheder og borgere til at omsætte penge. Derfor kan den sammenligning ikke bruges til ret meget andet end at konstatere, at Kina (selvfølgelig!) tjener flere penge end Danmark. Hvis man derimod ser på BNP i forhold til indbyggertal, kan man lave en mere fair sammenligning af, hvor meget landene tjener – relativt til deres størrelse.

Se klippet:

Relative vs. absolutte sammenligninger

Detektor har kigget nærmere på en rapport om, hvor gode de forskellige lande i NATO er til at udføre deres opgaver, og hvor meget de bidrager. Her bruges relative og absolutte tal i undersøgelsen.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a3a11f9f174076eefc>

Se klippet:

Metode: sammenligninger

Kan man sammenligne æbler med pærer? Sammenligninger sætter tingene i perspektiv, men det, man holder op imod hinanden, skal være sammenligneligt. (Detektor til DR Undervisning, 20.03.2015).

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:550fd4d7a11f9f026023ae30>

Inflation

Vi kan ikke nødvendigvis købe den samme mængde varer og tjenester for vores penge i dag, som vi kunne for år tilbage. Når man for nogle år siden kunne købe en liter mælk for 2 kr., men i dag skal have 8 kr. op af lommen, skyldes det inflation. Man er derfor nødt til at tage højde for, at vores penge bliver mindre og mindre værd med tiden, når man sammenligner priser over tid – altså skal man tage højde for inflation.

Se klippet:

Inflation

Detektor har set nærmere på en historie om, at Dansk Røde Kors har slået indsamlingsrekord til landsindsamlingen i 2015 – de har bare lige glemt at tage højde for inflationen.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a3a11f9f174076eefb>

Se klippet:

Metode: Inflation

Bliver ting dyrere og dyrere? Hvis man vil sammenligne prisen på noget over tid, så skal man tage højde for inflationen. (Detektor til DR Undervisning, 20.03.2015).

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:550fdedb6187a4190c4bc312>

“Verdens bedste”

Du har sikkert før hørt i medierne at “Danmark er verdens lykkeligste land” eller “Danmark ligger på en femteplads, når det gælder...”. Det kan være en god idé at være kritisk over sådanne lister, der sammenligner lande på den måde. Der er ofte forskel på, hvordan man har indsamlet data i de forskellige lande. Det kan betyde at undersøgelserne i de enkelte lande, kan være svære at sammenligne med andre lande. Selvom man har data, der er indsamlet ved brug af en ensartet metode, kan det dog stadig være problematisk at sammenligne på tværs af lande. Der kan være nogle kulturelle forskelle, der gør, at folk har forskellige opfattelser af de ord og begreber, der bliver brugt i undersøgelsen.

Se klippet:

Relative vs. absolutte sammenligninger

En politiker siger, at Danmark er det land i verdenen, der bidrager med relativt mest til militæret. Men der er noget i opgørelsesmetoden, som gør det svært at sammenligne på tværs af lande.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a3a11f9f174076eefc>

Skøn og prognoser

Det er svært at spå – især om fremtiden. Skøn og prognoser er i sagens natur altid usikre, da ingen kan forudsige, hvad der kommer til at ske i fremtiden. Nogle bud kan selvfølgelig være mere kvalificerede end andre, men ingen er helt sikre. Derfor skal man altid være kritisk, når man hører nogen tale om prognoser.

Se klippet:

Skøn og prognoser

Detektor har set nærmere på nogle af de skøn og prognoser, der har været i forhold til den danske økonomi, og hvor meget prognoserne har taget fejl.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a3a11f9f174076eef8>

Udødelighedsfordelen

Oscarvindere, soldyrkere og generaler lever længere end gennemsnittet. De historier har man kunne høre i medierne. Man glemmer bare at tage højde for det, man kan kalde udødelighedsfordelen. Når man skal sammenligne levetid mellem de to grupper - for eksempel generaler og menige soldater - kan forskellen i levetiden skyldes, at man skal have en bestemt alder, før man kan blive udnævnt som general. Man har typisk en høj alder (+50), når man bliver udnævnt til general. Man har altså levet i mange år, før man overhovedet kan få jobbet som general. Menige soldater vil derimod kunne dø, når de er 30 år, men det kan generaler ikke, da der slet ikke findes nogle generaler på 30 år. Dette har også noget med kausalitet at gøre; bliver man gammel, fordi man er general, eller er man general, fordi man er gammel?

Se klippet:

Udødelighedsfordelen

Detektor har set på en historie, der fortæller at soldyrkere lever længere. Den bygger på en undersøgelse, der sammenligner dem, der har haft hudkræft (soldyrkerne) med folk, der ikke har haft hudkræft.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a36187a4095c7049e6>

Selvrapportering

Når man laver spørgeskemaer, bygger de på, hvad du selv synes, og hvad du selv har lyst til at svare. Det betyder, at spørgeskemaet ikke nødvendigvis fortæller, hvordan det i virkeligheden forholder sig. I mange spørgeskemaer, er man interesseret i at vide, hvor meget respondenter tjener. Men der er nogle grupper, der har større sandsynlighed for at lyve om deres indtægt end andre. Det gælder for eksempelvis gifte mænd, hvis koner tjener mere end dem selv. De mænd har større tilbøjelighed til at svare, at de tjener mere end de i virkeligheden gør, end mænd, hvis koner tjener mindre end dem selv. Derudover har vi mennesker også tendens til at svare efter, hvad der er socialt acceptabelt. Dansk Folkepartis fremgang ved valget i 2015 kom bag på rigtig mange. Der var ingen meningsmålinger, der havde forudset, at Dansk Folkeparti ville få så mange stemmer. Nogle mener, at årsagen til det var, at folk måske ikke svarede helt ærligt på, hvilket parti de ville stemme på ved valget, fordi det ikke var socialt acceptabelt at sige, at man ville stemme på Dansk Folkeparti.

Se klippet:

Selvrapportering

Detektor har set nærmere på en rapport fra Miljøstyrelsen, der undersøger skadelige stoffer i møbler. Det er ikke alle de møbelproducenter, der er blevet spurgt, der har svaret - og dem, der så har svaret, kan have en interesse i at svare på en bestemt måde.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577b92a4a11f9f174076ef01>

Retorik

I politiske og offentlige debatter findes der mange forskellige taktikker til, hvordan man forsøger at overbevise folk om, at man har ret. Nogle af disse tricks og kneb er mere beskidte end andre. Det er ikke altid lige

RETORIK

nemt at se dem, men Detektor har lavet nogle kategorier, så det er lidt nemmere at spotte de kneb, som politikere og andre debattører gør brug af.

Papegøje

Papegøjen er det retoriske trick, hvor man gentager det samme igen og igen og igen. Nogle politikere, magthavere og meningsdannere har indøvet et svar, inden de møder pressen. Derfor kommer de til at gentage sig selv - uanset hvad de bliver spurgt om. På den måde undgår de, at komme til at sige noget forkert eller tale over sig i et kritisk interview.

Se klippet:

Papegøje

Lars Løkke Rasmussen svarer i dette klip det samme uanset, hvad han bliver spurgt om.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577bb7cea11f9f174076efce>

Glat ål

Den glatte ål er det retoriske trick, hvor politikere, magthavere eller meningsdannere snor sig udenom kritiske spørgsmål i interviews. De er i

stand til at undgå at svare på de kritiske spørgsmål fra journalister ved at dreje fokus væk, snakke om noget helt andet eller blot ikke svare på det der bliver spurgt om.

Se klippet:

Glat ål

I dette klip viser en politiker sig som en dygtig retoriker, der mestrer kunstarten ikke at svare. En ægte glat ål.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577bb7cea11f9f174076efd1>

Pitbull

En pitbull er et retorisk trick i den helt grove ende. Her går man direkte efter sin modstander personligt i stedet for modstanderens argumenter. En debattaktik kan være at tale dårligt om andre i stedet for at tale om en selv og ens egne visioner – også kaldet et personangreb.

Se klippet:

Pitbull

I dette klip er en politiker god til at agere pitbull og gå efter sine politiske modstandere i stedet for deres budskaber – flere gange.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577bb7cea11f9f174076efd2>

Stråmand

En ståmand er det retoriske trick, hvor man fordrejer modstanderens holdninger. Det kan man også kalde, at skyde andre noget i skoene. Dette kneb går ud på, at man i stedet for at tale om sine egne visioner, fordrejer ens modstanders argumenter. Det betyder samtidig, at modstanderen skal bruge sin taletid i debatten på at forklare, at det ikke er sådan det hænger sammen.

Se klippet:

Stråmand

I dette eksempel fra Debatten på DR2, viser Detektor, hvorledes stråmandstaktikken anvendes flittigt i dansk politik.

LINK TIL KLIP:

<http://www.dr.dk/undervisning/mediaitem/urn:dr:mu:programcard:577bb7cea11f9f174076efcf>

